

Biyopolitikanın Tatar Edebiyatındaki Görünümü: Kolhoz ve Kamp

Reflection of Biopolitics in Tatar Literature: Kolkhoz and Camp

Alp Eren Demirkaya*

Öz

Bu makale, Tatar edebiyatının farklı dönemlerinde kaleme alınan klasik eserlerinden Mirsey Emir'in *Agıydil* adlı uzun hikâyesini ve Fevziye Beyremova'nın *Kırık Sırt* romanını Michel Foucault tarafından kullanılan, daha sonraları Giorgio Agamben'in eleştirileriyle şekillendirilen biyopolitika kavramıyla bir okuma çalışmasıdır. Sovyet Rusya'da 1917 Ekim İhtilâli'nin ardından bireysel mülkiyetin ortadan kaldırılarak toprak mülkiyetinin devlet eline geçmesinin somutlaşmış en temel göstergesi olan kolhozlar kurulmuştur. Kolhozların tesisiyle iktidarla varlıklı köylüler çok geçmeden karşı karşıya gelmiştir. Sovyet Hükümeti "kulak" olarak yaftaladığı varlıklı köylüleri kolhoz sistemi içerisinde kalmayı reddettikleri gerekçesiyle Sibiry steplerine, Kazak bozkırlarına, Solovki adalarına ve yeni

Geliş tarihi (Received):19.11.2023 Kabul tarihi (Accepted): 10.04.2024

* Dr. Öğr. Gör., Artvin Çoruh Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. Artvin-Türkiye / Artvin Coruh University Library & Documantation Department. ademirkaya@artvin.edu.tr. ORCID ID: 0000 0002 8262 1024

endüstri sahalarından Magnitogorskiy kampına sürgüne göndermiş, durağanlığa ve ölüme terk etmiştir. Sistemin içerisinde yer almak istemeseler de kolhoz sınırları dışarısında hayatta kalamayacağını düşünen köylüleri ise üretim seferberliğine dâhil ederek eylemsizliklerini ortadan kaldırmıştır. *Agıydıl*'in başkışileri İlyas ve Gayaz köylerindeki kolhoz sisteminin işleyişindeki aksaklıkları gidermek, komsomol teşkilatı mensuplarını üretime koşmak için üstün çaba göstermişlerdir. Hikâyedeki karakterlerin eylem/eylemsizlik zıtlığı, İvan Gonçarov'un *Oblomov* romanı merkeze alınarak işlenmiştir. Sovyet döneminin eksiklerini yansıtan *Kırık Sırt*'ta ise kulak yaftasıyla köylerinden Magnitogorskiy'deki kamplara gönderilen Asılgeray ve ailesinin trajik hayatı konu edilmiştir. Anlatı boyunca kamplardaki ağır yaşam koşulları, kadın bedeninin teşhiri, nüfusun kontrolü ve denetimi, hastalıklarla verilen kayıplar roman kişilerinin yaşadıklarından hareketle eleştirel bir tavırla sunulmuştur. Söz konusu eleştiriler insan bedenine yönelik ölümü önceleyen biyopolitik yaklaşımlara olmuştur. Kolhozlar ve kampların iktidarın bedenle ilişkisini açığa çıkaran en somut mekânlar olması Tatar edebiyatında biyopolitik bir okuma yapmayı mümkün kılmıştır.

Anahtar sözcükler: *Biyopolitika, kolhoz, kamp, Tatar edebiyatı*

Abstract

This article constitutes a comparative analysis of Mirsey Emir's novella "Agıydıl" and Fevziye Beyremova's novel "Kırık Sırt," both recognized as seminal works within Tatar literature, composed in distinct historical periods. This analysis is conducted through the lens of the concept of biopolitics as articulated by Michel Foucault and subsequently nuanced by the critiques of Giorgio Agamben. In the context of Soviet Russia following the October Revolution of 1917, the establishment of kolkhozes emerged as a fundamental manifestation of the eradication of individual property rights and the transfer of land ownership to the state. However, this transition engendered discord between the government and affluent peasants in a relatively brief span. Designated as "kulaks" by the Soviet regime, these affluent peasants were forcibly relocated to various remote regions such as the Siberian and Kazakh steppes, the Solovetsky Islands, and the Magnitogorskiy camp—an emerging industrial enclave—due to their refusal to acquiesce to the kolhoz system, resulting in their marginalization and demise. Meanwhile, peasants who, though unwillingly, recognized their dependency on the kolhoz system were integrated into the state's mobilization efforts, thereby negating their passive stance. Within the narrative framework of "Agıydıl," protagonists Ilyas and Gayaz ardently endeavor to rectify the operational deficiencies within the kolhoz system in rural villages and motivate Komsomol members to actively participate in production. The juxtaposition of action and inaction among the characters is examined with reference to Ivan Goncharov's novel "Oblomov." Conversely, "Kırık Sırt" elucidates the tragic plight of Asılgeray and his family, designated as kulaks, who are exiled from their village to the camps in Magnitogorskiy. The narrative critically depicts the harsh living conditions within the camps, the objectification of the female body, the pervasive surveillance and

control over the populace, and the toll of diseases, drawing upon the characters' experiences. Such critiques underscore the biopolitical paradigms that prioritize the regulation and, ultimately, the mortality of the human body. The portrayal of kolkhozes and camps as tangible loci of governmental intervention with the body facilitates a biopolitical reading within Tatar literature.

Keywords: *Biopolitics, kolkhoz, camp, Tatar literature*

Extended summary

This study aims to read two important works of Tatar literature, *Agıyıl* and *Kırık Sırt*, written in different periods, with reference to the concept of biopolitics. Mirsey Emir, who attended the First Congress of Soviet Writers held in Moscow in 1934, was influenced by the socialist realism movement and wrote his long story *Agıyıl* to create ideal Soviet-type characters. *Agıyıl* is Mirsey Emir's work that brought him the Abdullah Tukay State Award, the greatest award given in the field of literature and art in Tatarstan. The story of *Agıyıl* is about the attempts of two educated young men, Gayaz and Ilyas, to inform the people in the villages about the developments in the city and to eliminate the unproductiveness, ineffectiveness and injustice in the Soviet village. Gayaz and Ilyas desire to eliminate the slackness of the peasants makes their efforts to encourage them to work apparent. It is precisely in this context that the reason for reading *Agıyıl* with Michel Foucault's biopolitics arises. The fact that the capitalist governments changed their approach towards the body due to the need for labor force, from the stage of disintegration of the human body, clears the way for a similar process to occur in the Soviet government. The establishment of peasant cooperatives and steps towards kolkhozization end the inaction of the body. Mirsey Emir builds this state of inaction by referring to the novel *Oblomov*, written by the Russian writer Ivan Aleksandrovich Goncharov, approximately eighty years before *Agıyıl*. At a time when peasant serfdom was beginning to disappear in Russia, Oblomov, son of a feudal lord, could not adapt to the new transition process, and showed laziness, and not attempt to do any work. In *Agıyıl*, Mirsey Emir associates Rahmanov, the Komsomol secretary with whom Gayaz and Ilyas had a conflict in the village, with Oblomov in terms of his inaction. While Gayaz and Ilyas represent movement, progress, and work, Rahmanov and his inner circle reflect stagnation, inactivity and laziness.

Michel Foucault who argues that biopolitics in its most basic sense is the policy of keeping the body alive and active, explains with the concept of "great confinement" that the government developed a different policy towards weak, elderly, diseased and disabled individuals in terms of social interest. Schools, prisons and hospitals are the examples of this concept. However, another philosopher, Giorgio Agamben, describes the most concrete places of the "great confinement" as camps. Agamben emphasizes that Foucault's policy of keeping the body alive through biopolitics is transformed into politics of death by the establishment of camps. These types of structures which overlap with Agamben's approach are found in the labor camps called *Gulag* in Soviet Russia. Clergy, rich peasants, educated women who were displaced with the stigmatization of *Kulak* and children, elderly, sick and disabled individuals were exiled to camps in the Siberian steppes and Kazakh steppes. Fevziye Beyremova who

wrote *Kırık Sırt* with critical realism, focusing on the camp metaphor in Tatar literature, also deals with one of those exile camps, Magnitogorskiy, in her novel. In the novel, the story of Imam Asilgerey and his wife Mahinur Hanım, who were exiled from their villages with their children with the stigmatization of kulak to the labor camps in the city of Magnitogorskiy, their experiences in the wagons and the difficulties and pain they suffered in the camp are discussed. Fevziye Beyremova draws attention to how bodies are immobilized in this novel which she fictionalized realistically, based on documents and archival records. The control and supervision of the opponent population, who are thought to be against the government, such as the Mirzayan family led by Asilgerey, who stands against the kolkhozization policy, is provided by armed guards. The residents of the camp whose waking hours, how long they will work and what they will eat and drink are determined in advance, are removed from the definition of a social being by the government. Before their physical death occurs they are isolated from the elements and definitions that create them in external reality. They are de-identified. Narrators who feel like they are being watched at any moment look for ways to escape. Although the inaction of the characters seems to disappear from time to time as they think about escaping with the impetus of longing for another life, it continues when they are caught and locked in the camp again. Some of Asilgerey's family, who were trapped in a vicious circle, lost their lives.

Mirsey Emir's long story *Agıydil* and Fevziye Beyremova's novel *Kırık Sırt* paved the way for biopolitical approaches to be traced in Tatar literature. In addition, it should be said that the concept of biopolitics allows two literary texts to be read differently which makes it easier to establish a bond with social realities. In *Agıydil*, biopolitics is considered as a driving force that eliminates the stagnation of bodies in kolhozes. In fact, Foucault's view of biopolitics as the loss of freedom through the control of governments over bodies coincides with making the author's affirmative attitude towards the USSR apparent. In *Kırık Sırt*, Agamben's understanding of disabling the body, exposing it, de-identification and isolating it by centering on the death policy of the government, is embodied in the author's negative attitude towards the USSR.

Giriş

Biyopolitika, genel olarak iktidarın insan bedeni üzerinde tahakküm kurması şeklinde tanımlanabilir. Kavram ilk kez Michel Foucault'nun 1976'da Collège de France'ta verdiği derslerde ve *Cinselliğin Tarihi* kitabının birinci cildinde sistematik olarak kullanılır. Bu çalışmasında Foucault "biyoiktidar"la egemen iktidarı kıyaslarken iktidarın çeşitli mekanizmalarının analitik ve tarihsel sınırlarını çizmeye soyunur (Lemke, 2014: 55). İktidar mekanizmasını düşündüğümde der Foucault, iktidarın bireylerin tohumuna kadar ulaştığı, bedenlerine eriştiği, hâl ve tavırlarına, söylemlerine, öğrenimlerine, gündelik yaşamlarına sindiği kılcal var olma biçimini düşünüyorum (Foucault, 2007: 23). Foucault, 19. yüzyıla kadar iktidarın beden üzerindeki varlığının en somut örneği olarak cezalandırma mekanizmasını görür. İktidarın gücünü perçinlediği mekanizmalardan biri olan cezalandırma, yüzyılın başına kadar insan bedeninin teşhir edilerek parçalanmasıyla neticelenirken özellikle yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren "suçlu üzerinde bilme iktidarını işleten disiplinci mekanizmalar devreye

girmiştir. Bedenin cezalandırılmasının terki, daha incelikli bir sistemle, beden yerine ruhun hedef alındığı bir sistemle yer değiştirmiştir” (Güler, 2016: 16). Bir bakıma iktidar, insanı kontrol edebilmenin gizemini çözebilmiştir.

Foucault her ne kadar kapitalist devletler ve iktidarlar üzerinden çıkarımlarda bulunuyor olsa da kavramsallaştırmaya çalıştığı biyopolitik söylem, Çarlık Rusya’nın halefi komundaki Sovyet iktidarı için de geçerli gözükmektedir. Şöyle ki 1917 Ekim İhtilâli’nin ardından Sovyet siyasi gücünün tesisiyle Bolşevik tarım politikasının köylü üzerinde egemenlik kurmasına imkân tanıyan yerleşim ve üretim birimleri *kolhozlar*¹ kurulur. Komünist Enternasyonal’in 1921 yılında gerçekleştirilen üçüncü kongresine ait raporlara bakıldığında köylülerden ‘son kapitalist sınıf’ olarak bahsedilir. Maslov’un “küçük üretim, kapitalizmi ve burjuvaziye doğurur” (Maslov, 2007: 95) düşüncesi, Sovyet hükümetini geleneksel köy hayatına düşman eder. Köydeki üretimin yalnızca gündelik hayatın ihtiyaçlarını karşılıyor olmasından rahatsızlık duyulmaya başlanır. Yeni ve modern tarım teknolojilerinin yalnızca büyük çiftliklerde, yani bireyselliğin ortadan kaldırıldığı kolhozlarda uygulanabileceği görüşü kuvvetlenir.

Kuruluşlarından itibaren köylünün toprağa yabancılaşmasına, düşük ücretle zorla işçi çalıştıran devlet işletmelerine dönüşen kolhozlar, çok geçmeden biyopolitika ve disiplin kavramlarının uygulandığı yutucu mekânlar olarak öne çıkmaya başlar. İktidarın insan bedenine yönelik öngördüğü disiplinler ve biyopolitik yaklaşımlar, kolhoz bünyesinde hayatlarını sürdüren her yaş ve meslek grubundan kimseyi doğrudan veya dolaylı yoldan etkiler. Tarımsal kalkınmayla ilgili tartışmaların 1920’lerin sonunda sona erdirilip Marksist-Leninist reformların tek ve gerçek çözüm olduğunun kabul edilmesiyle kolhozların büyümesine ve tarımsal iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik adımlar atılır. Öne sürülen büyüme ve iş birliği argümanları kolhoz mensuplarının her birini üretimin içerisinde olmaya zorlar. Foucault, “eskiden sadece tebaa vardı, malları hatta hayatları ellerinden alınabilen hukuksal tebaa... Şimdi bedenler ve nüfuslar var. İktidar materyalistleşti. Özünde hukuksal olmaya son verdi. O, beden ve hayat gibi bu gerçek nesneleri ele almak zorunda” (Foucault, 2014: 152-153) derken iktidarın bedene yönelik bakışında ve o bedeni yönetme ilkesinde köklü değişikliğe gittiğini vurgular. Foucault’nun bu görüşü, kolhozlardaki nüfusun kontrolü, gözetimi, denetimi ve eğitiminde iktidarın bedene yönelik cezalandırmaları ortadan kaldırarak bedeni ıslah etmeye yönelik bir politika geliştirdiğini destekler.

Kolhozlardaki ıslah çalışmaları iktidarın gündelik hayata olan etkisini artırır. Aile içerisinde bireye biçilen roller (babalık, annelik ve çocukluk gibi) özel hayattan soyutlanır. İktidar ilgi alanını bu roller üzerine yoğunlaştırır. Anne ve baba işçi, çocuklar *pioner*², gençler ise *komsomol*³ olarak zikredilmeye başlanır. Kolhozlaşma yıllarında en büyük görevlerden biri ise 1918 yılında kurulan komsomol teşkilatına düşer. 1927 yılında komsomollara ‘Çarlık rejiminden kalan eski köyün yeniden inşasına destek olma’ ve ‘kadın ve kızların üretime katılmalarını teşvik etme’ yönünde iki vazife biçilir. 1927 yılının ekim ayında kolhozlardaki işçi ve köylü kadınlarının birinci genel toplantısı yapılır. Kadınların politik görüşlerini olgunlaştırmak, parti işine kendilerini adanmak ve sosyalizmi benimsemelerini sağlamak adına tertip edilen bu toplantı sayesinde işçi ve köylü kadınlar bir araya gelme ve birlikte hareket etme imkânı bulurlar

(Ponomarev, 1963: 422). İl parti örgütleri de idari ve ekonomik alanda devlet politikalarının uygulanmasını hızlandırmak adına komsomolları bir araç gibi kullanır. Tahılların toplanmasından *kulakların*⁴ mülksüzleştirilmesine varıncaya kadar komsomollar her işe koşurlar.

Kolhozlaşma sürecinde komsomollar köylüler tarafından başlangıçta kendilerine rehberlik edecek kişiler olarak görülürler. “Köy halkının şuuru kısa sürede açabilmek için genç komsomollar halkın iç sıkıntılarını dinler, yoksulluktan kurtulmanın yollarını köylülerle birlikte ararlar” (Yarullina Yıldırım, 2022: 4). Ancak parti üyeleri gibi onlar da zamanla Sovyet ideolojisini köylüye benimsetme yolunu izlerler. Köylülerin eli iş tutan büyük çoğunluğu gençlerden oluşur. Gençlerin hemen hemen tamamı iş bulma kaygısıyla komsomol teşkilatına katılır. İşten arta kalan zamanlarda aileleriyle komsomol teşkilatında öğrendikleri bilgileri paylaşırlar. Sabırsızlıkları, kendilerini kanıtlama arzuları ve Lenin’in isteklerini bir an önce gerçekleştirme düşünceleri aileleriyle aralarında sık sık çatışma yaşamalarının önünü açtığı gibi “(...) aile büyüklerinin kolhozlara katılmamakta direnmeleri karşısında komsomol üyesi olan gençler, ebeveynlerinden bağımsız olarak kolhoza katıldıklarını ilan ederek” (Aleksandroviç, 2016: 26) kendilerini ajitasyon unsuru olarak kullanmaktan da geri durmazlar. Tatar edebiyatında kolhozları konu edinen Mirsey Emir’in *Agydil* adlı uzun hikâyesi, komsomolların iktidarın bedenleri eğitiminde üstlendikleri rolü göstermesi bakımından temsil gücü yüksek eserlerden biri olarak karşımıza çıkar.

1. *Oblov*’dan *Agydil*’e “tembel bedenler”

Mirsey Emir (1907-1980), 1934 yılının 17 Ağustos-1 Eylül tarihleri arasında Moskova’da gerçekleştirilen Birinci Sovyet Yazarları Kongresi’nde çoğunluğun üzerinde mutabık kaldığı sosyalist realizm akımından etkilenir. Yeni sürecin değerlerini kendi edebî faaliyetlerine yansıtmaya kararı alır ve yaklaşık bir yıl sonra *Sovet Edebiyatı* ve *Azat Hatın* dergilerinde *Agydil*’i fasiküller hâlinde yayımlar. 1936 yılında ise *Agydil*’i kitap olarak bastırır. Tatarca ve Rusça çıkan eserini 1970’li yıllarda piyese uyarlar. 1974 yılında Tataristan’da edebiyat ve sanat alanında verilen en büyük ödül olan Abdullah Tukay Devlet Ödülü’nü bu piyesi sayesinde kazanır (Heyrullina, Davutov, 2021: 65). Mirsey Emir *Agydil*’de Sovyet Rusya’da 1927 yılında ülke genelinde başlatılan köylü kooperatiflerinin kuruluşu ve kolhozlaşmaya evirilişi sürecinden ve Sovyet Hükümetinin Sovyet tipi insan yaratma çabalarından bahseder. Yazarın kendisinin de gençliğinde komsomol teşkilatı sekreterliği yapmış olması eserde köydeki sınıf mücadelesini görünür kılar. Ancak *Agydil*’de sosyalist realizm etkisi yazarın bilhassa emek ve çalışma kavramlarını öne çıkarma gayretinde belirginleşir. Sovyet edebiyatına ait pek çok eserde olduğu gibi *Agydil*’de de “(...) emek bir bayram gibi, çalışma bir kahramanlık gibi gösterilir. (...) İnsanların daha verimli çalışmasını sağlamak için günlük çalışma hayatının coşkusu” (Tagızade, 2006: 15)nun tüm bireylere sirayet etmesi sağlanır. Bu heyecana dahil olmak istemeyen kimseler ise tembel ve işe yaramaz olarak görülür. Mirsey Emir uzun hikâyesi *Agydil*’de emek ve çalışma kavramlarına yer verirken yarattığı karakterlerdeki eylem/eylemsizlik zıtlığını merkezine alır; durağanlığı ve edilgenliği köyde yaşayanlarla, hareketi ve ilerlemeyi köye şehirden gelenlerle özdeşleştirir.

Biyopolitikanın aslı hedefi bedeni yaşatmak ve görünür kılmaktır. Pasif, hastalıklı, tembel bedenler iktidarın varlığı için birer tehdit unsurudur. Bedenin Sovyet iktidarı tarafından ekonomik dengeleri değiştirecek en önemli araçlardan biri olarak görülmeye başlanması iktidarın bedeni kontrol altına alma isteği ile çalışmak arasında bir ilişki kurmasını kaçınılmaz kılmıştır:

Bedenin iktidar ve egemenlik ilişkileri tarafından kuşatılmasının nedeni, büyük ölçüde üretim gücü olmasından kaynaklanmaktadır; fakat buna karşılık bedenin işgücü olarak oluşması ancak, onun tabiiyet ilişkisi içine alınması hâlinde mümkündür; beden ancak hem üretken beden hem de tabi kılınmış beden olduğunda yararlı güç hâline gelebilmektedir. (Foucault, 1992: 63)

Bedeni tabi kılma ve çalışmaya teşvik etme durumu ise Sovyet Rusya’da ideolojik mekânlardan kolhozlarda gerçekleştirilmiştir. Mirsey Emir’in *Agıydil* adlı uzun hikâyesinde kolhozların işleyişini yavaşlatan kimselere Rus yazar İvan Aleksandroviç Gonçarov’un *Oblomov* (1859) romanı üzerinden gönderme yapılır. “1850’li yıllarda, toprak köleliğinin tarih olmak üzere olduğu bir dönemde, toplumun gelişmesinde neredeyse hiçbir katkısı bulunmayan derebeylerin çocuklarını yeni düzene hazırlayamamaları, eski kayıtsız yaşamlarını sürdürmeleri *Oblomovluk*⁵ kavramını doğurur” (Sütcü, 2016: 4). Romanın başkışısı İlya İlyiç Oblomov bir derebeyi çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve yetişmiş, ancak yeniye geçiş sürecini içselleştirememiştir. Romanda birçok kez karşı karşıya kalınan (...) “Oblomov’un hırkası ve terlikleri ona tüm hayatı boyunca eşlik ederken, aynı zamanda da Oblomovluk’un eylemsizliğini simgelemiştir” (Sütcü, 2016: 5). *Agıydil*’de başkışısı İlyas ve arkadaşı Gayaz yaz tatilini geçirmek için Başkurdistan’daki köylerine gittiklerinde kolhozlarındaki gelişmelere tanıklık ederler. Komsomol üyesi olan iki genci en çok şaşırtan hadiselerin başında köydeki komsomol yönetiminin atıl durumda kalmış olması gelir. Kolhozların işleyişinde ve kulaklarla mücadelede insanüstü gayret ve çaba gösterilmesi gerektiğini çevrelerindeki telkin etmek isteyen İlyas ve Gayaz, komsomol sekreteri Rahmanov’un tembelliğinden yakınıdır. Hiyerarşik yapılanma arasında sıkışan, eski düzenin devam etmesinden yana tavır ortaya koyan, okuma ve araştırma faaliyetlerine kapalı, kendini beğenmiş ve cahil Rahmanov’u Oblomovlukla itham ederler. Tepkilerin yükselmesinden rahatsızlık duyan Rahmanov, İlyas’a çıkışırken: “beni Oblomovlukla suçluyor. Oblomov dediği nedir, onu da anlamadım ya!” (PH, 70) diyerek yetersizliğini ele verir. Okuma eksikliğini anlatı boyunca gideremeyeceğini “(...) çok çalışacağım” (PH, 70) sözü ile geçiştirmeye çalışır.

Mirsey Emir, Sovyet Rusya’nın kolhozlaşma sürecinde henüz yolun başında olduğu düşüncesindedir. *Agıydil*’de artellerle, kolhozlaşmanın hemen öncesinde tesis edilen köylü kooperatifleriyle, köylerde uzun yıllardır devam eden tekdüzeliğin, eğitimsizliğin ortadan kalkmaya başladığını ve yarattığı İlyas ve Gayaz karakterleriyle ideal Sovyet insanını yakalamayı başardığını sık sık yinelese de bu karakterlerin de birtakım eksiklikleri olduğu gerçeğini yansıtmaktan geri durmaz. Yazar hikâyede anlatıcı konumundaki İlyas’a iç çözümleme yöntemini kullanarak “(...) Oblomov’u ben de okumamıştım” (PH, 70) itirafını ettirir. Özellikle köyde büyüyen İlyas’ın şehirde eğitim alan ve yetişen Gayaz’a nazaran kendini yetiştirme konusunda geride kaldığını açığa çıkarır. Yalnız bu itiraf alelade bir günah çıkarmanın ötesindedir. İlyas’ın konuşmasına “bu sözü başkalarından işittikten sonra kullanmaya başladım” (PH, 70) cümlesi-

le devam etmesi Sovyet iktidarının bilinçli bir tercihle kullandığı *Oblomovluk* kavramının zihinlerde ne uyandırdığından ziyade bedenleri ıslah etmeye yönelik uygulandığını destekler.

Oblomov'un hayatındaki durağanlık ruh hâliyle de doğrudan ilişkilidir. "Evde olduğu zaman(larda) –evde olmadığı zaman yok gibiydi– hep uzan(ması)" (O, 17) hayatının bir özeti gibidir. *Agiydil'*de bu eylemsizlik hâli anlatı kişilerinden Küçerbay'ın seslendirdiği bir şarkı üzerinden verilir: "Çöllere düşsem de bulamam, / Kaybettim ben Zühre yıldızını. /Bir başımayım, yok yoldaşım, / Yitirdim, sonunda kendimi" (PH, 51). Yazar, hayattan bir beklentisi olmayan, kaderine razı yaşamını sürdüren Küçerbay'ın uyanışında İlyas ve Gayaz'ın rolünü vurgular. Köye getirdikleri yeni düşüncelerden etkilenenler arasında Küçerbay da yer alır. Hizmetinde çalıştığı kulak Takve Sehev'in usulsüzlüklerini mahkemeye taşıyacak cesareti sonunda kendisinde bulur. Dilekçesini posta yoluyla göndermektense mahkeme yetkililerine bizzat kendi eliyle ulaştırır. Böylece Sovyet sisteminin her bir vatandaşından beden odaklı beklentilerinin İlyas ve Gayaz aracılığıyla köylülere aşılandığı görülür.

Hikâyeye hareket kazandıran unsurlardan biri de aşktır. *Oblomov* "romanın(ın) ikinci ana bölümünde Ştols Oblomov'u Olga İlyinskaya ile tanıştır; Oblomov'un uykulu ve durgun yaşamına zeki, sevimli, canlı ve biraz da alaycı Olga'yı sokarak" (Olçay, 2004: 11) Oblomov'un hareketsizliğini ortadan kaldırmayı amaçlar. Mirsey Emir *Agiydil'*de benzer bir ilişkiyi Gayaz ve Artıkbike karakterleriyle sunar. Her iki eserdeki ayrım ise aşkın ele alınış biçiminde belirginleşir. Olga İlyinskaya Oblomovla başlayan arkadaşlıklarını evlilikle taçlandırmak istemesiyle duygu durumlarından heyecanı, Gayaz ise Artıkbike'ye olan ilgisini görünür kılmak adına coşku durumlarından gerilimi odağına alır. Gayaz'ın ölüme yaklaştığı uçurum sahnesiyle ölümü tattığı kulakları ifşa etme operasyonu anlatıda kırılma etkisi yaratır. Gayaz, köyün üzerine sinen atıllık örtüsü altında sıkışıp kalan Artıkbike'yi köyden biraz olsun uzaklaştırmak ve kahramanlıklar göstererek Artıkbike'nin dikkatini üzerine çekmek maksadıyla onu Tugay Dağı'na tırmanmaya ikna eder. Tepeye yaklaştıklarında karşılarına çıkan bir çaylak yuvasına yönelir. Yuveyı kurcalar, tozu dumana katar. Birden dengesini kaybederek uçurumdan yuvarlanır. Gayaz'ın hayatta kalıp kalmadığını öğreninceye kadar geçen süre içerisinde oluşan kaygı durumu ancak kurtulduğunun anlaşılmasıyla ortadan kalkar. İlk girişiminin beklediği etkiyi uyandırmadığını düşünen Gayaz, köye geri döndükten sonra Artıkbike'yi etkileyecek daha büyük bir görevi üstlenir. Kulak Takve Sehev'in evine gizlice girerek onun ve çevresindekilerin kolhozlaşmaya karşı geldiklerini ispatlayacak delilleri toplamaya koyulur. Ancak evde ifşa olmasıyla Takve Sehev'in oğlu Şefiyk tarafından baltayla oracıkta öldürülür. Mirsey Emir'in Gayaz'ı tek taraflı bir arzusun kurbanıymış gibi göstermesi, düşüncelerinin tersi bir indirgemeci yaklaşım gibi görülebilir. Ancak ölümün yazar tarafından öncelenen yönü, değer atfedilen bir şey uğruna verilen mücadeledir. Gayaz'ın yitirilmesi başta arkadaşları Artıkbike, Küçerbay, İmeli ve İskender olmak üzere köydeki komsomol teşkilatına mensup diğer kişilerin eylemsizliklerini sonlandırır.

2. Nüfusun kontrolü ve denetimi: Magnitogorskiy ve kamp

Kolhozlaştırma siyasetinin altında büyük ölçüde kulakları ortadan kaldırma düşüncesi yatar. *NEP*⁶ yıllarında güçlenen, ekonomik anlamda refaha kavuşan çalışkan ve kabili-

yetli köylüler dahi kulak olarak görülmeye başlanır. 1930 yılının nisan ayına gelindiğinde 14.000'e yakın kulak (ki içlerinde kulak olmayanlar da vardı) tasfiye edilir. Sovyet Hükümeti kulak olarak yaftaladığı köylüleri üç gruba ayırır:

Birinci gruptakiler, hayat şartlarının zor olduğu ve yeni endüstri sahaları olarak belirlenen yerlere vakit kaybetmeden çalıştırılmak üzere gönderilir. Tatarların pek çoğu bu yerlerden biri olan Magnitogorskiy'e yerleştirilir. İkinci gruptakiler genç cumhuriyetin ücra köşelerine sürgün edilir. Üçüncü ve son gruptakiler ise malları ellerinden alındıkları hâlde köylerinde kalmayı tercih edenlerdir. Evleri kolhoz idare merkezine dönüştürülen bu gruptaki köylülerden bazıları *munçalarda*⁷, bazıları ise köylerine yakın yerlerde kazdıkları sığınaklarda hayatlarını sürdürürler. (Gallemova, 2020: 19)

Magnitogorskiy'de dört yüz milyondan fazla demir rezervi olduğunun tespit edilmesi Sovyet Hükümeti'nin dikkatini bölgeye çevirir. Demiri çıkarmak ve işlemek adına ihtiyaç duyulan iş gücü ekseriyetle kolhozlaşma bahanesiyle yerlerinden edilen Rusya Müslümanları tarafından karşılanır. Sovyet Rus yazar ve politikacı Maksim Gorki'nin Magnitogorskiy şehrinin endüstrileşme sürecinden sorumlu yöneticisine gönderdiği ve 26 Eylül 1932 yılında *Magnitogorskiy Raboçiy* gazetesinde yayımlanan telgrafındaki “değişen yalnızca Magnitka Dağı yakınlarındaki devasa şantiyenin kabuğu değil, aynı zamanda bu sahada binlerce kolhoz çalışanın sosyalist düşünceyle yeniden eğitilmesi sağlanıyor” (URL-1) sözleri, Sovyet Hükümeti'nin nüfusa yönelik planlı bir eğitim politikası geliştirdiğine işaret eder. Üzerlerine kulak yaftası atılan Rusya Müslümanlarının kolhoz işçilerine dönüştürüleceğinin sinyallerini verir. Ancak Magnitogorskiy'deki yeni hayatla ilgili olarak sosyalist birey yetiştirmenin ötesinde gelişmeler yaşandığını o yıllarda kendisi de Magnitogorskiy'de bulunan Amerikalı mühendis ve yazar John Scott'ın tanıklığında izlemek mümkündür:

Köylüler 1931 yılının sonlarına doğru Magnitogarskiy'e gelmeye başladı. 1932 yılının başlarında sayıları oldukça arttı. Bu köylüler Magnitogorskiy'e adım atar atmaz şehrin kenar mahallerine yerleştiriliyordu. Görevliler bulundukları yerleri (çadırları) terk etmemeleri konusunda kendilerine defaatle uyarıda bulunuyorlardı. Daha iyi konutlar inşa etmek için ellerinde ahşap ve diğer başka yapı malzemeleri bulunmadığından bu insanlar 1932 ve 1933 yılı kış aylarını bu derme çatma çadırlarda geçirmek zorunda kaldılar. 1933 yılının sonunda çadır kentin nüfusu 35.000'e ulaşmıştı. Ancak zamanla kent nüfusunun yüzde onu yetersiz beslenme ve kötü barınma koşulları yüzünden öldü. Hava sıcaklığının genelde eksi kırk derecenin altında olduğu soğuk havaya dayanamayan on yaşın altındaki hemen hemen bütün çocuklar da yaşamını yitirdi. İlk günden itibaren on iki yaşın altındaki çocuklar hariç herkes kazı, marangoz, demir işlerinde çalışmaya başladı. Bu büyük koloni her an gözetim altındaydı. İşten çadırlarına, çadırlarından işlerine güvenlik güçlerinin eşliğinde gidiyorlardı. (URL-2)

Magnitogorskiy şehrinin Batılı bir yazarın kişisel tecrübeleri ışığında değerlendirilen görünümü Michel Foucault'nun panoptikon (bütünü gözetlemek) kuramını hatırlatır. Bütünün gözetlenmesi sayesinde yalnızca kolhozlaşmaya karşı gelen, isyana kalkışan kimseler bastırılmaz; her an kendisinin gözetlendiğini hisseden denetlenmesi kolay bir özne ve bu öznelere bir araya gelerek meydana getirdikleri nüfus da disipline edilir. Bu nüfus, üretimin sürekliliğini sağlamak adına aralıksız işe koşulur. Panoptikon kuramı, Tatar edebiyatında Fevziye Beyremova'nın

eleştirel gerçeklikle kaleme aldığı *Kırık Sırt* (2005) romanında karşılık bulur. Totaliter rejimin Rus olmayan halklarla ilişkisini tarihi belgeler ışığında *Kırık Sırt*'ta kurguya dönüştüren Beyremova romanı yazma gerekçesini “(...) SSCB imparatorluğunun, Stalin'in cellatlarının Tatar milletine yönelik geliştirdiği acımasız politikaları ifşa etmek, insanlara o yıllarda gerçekte ne olduğunu anlatmak, milletin benzeri facialarla karşılaşmasına engel olmak ve halkı kendi haklarını savunmak için mücadeleye teşvik etmek” (Beyremova, 2013: 322) şeklinde açıklar.

Kolhozlaştırma ve kulaksızlaştırma siyasetinin bir açıdan Magnitogorskiy'deki fabrika ve madenlere işçi tedarik etmek olduğu *Kırık Sırt*'ta İhtiyar Asılgerey ve ailesinin yaşadıklarından anlaşılır. *Kırık Sırt*'taki anlatı kişilerinden İhtiyar Asılgerey imam, eşi Mahinur Hanım ise *abis-taydır*⁹. İhtiyar Asılgerey köyündeki medresede başladığı eğitim hayatını Türkiye'de sürdürür. Mısır başta olmak üzere diğer Arap ülkelerini gezerek farklı dünyaları tanıma fırsatı bulur. Ancak memleketine olan sevgisi ve özlemi neticesinde köyüne, Zeytugan'a döner. Beraberinde yeni fikirleri de götürür. Daha önceleri köylerinde okutulmayan coğrafya, astronomi ve dünya tarihi derslerini medrese müfredatına dâhil eder. Eşi ve çocuklarıyla 1917 Ekim İhtilâli'ne kadar köylerinde huzur içerisinde yaşarlar. Ancak ihtilâlin ardından yeni hükümetin söylemleri ve icraatlarıyla hayatları altüst olur. Çünkü “yeni siyasi güce Tatar'ın ne ilmi ne de dini gerektir. Yalnızca onun zenginliği ve hizmeti...” (KS, 8). Topraklarının ellerinden alınmasıyla varını yoğunlu kaybeden Mirzayan ailesi İhtiyar Asılgerey'in “(...) 58. maddeye istinaden Sovyet Hükümeti'ne karşı çıktığı gerekçe gösterilerek kulak ve din adamı olmak suçlamalarıyla ebedî sürgüne mahkûm edilmesi” (KS, 24) neticesinde Magnitogorskiy'e sürülürler. Mirzayan ailesinin Magnitogorskiy şehrinde hapsedildikleri esir kampı çalışma sahalarına yaklaşık on iki kilometre uzaklıkta yer alır. Her gün şafak vakti kolluk kuvvetlerinin gözetiminde işe koşulan aile fertlerinden ağır çalışma koşullarına ve kat edilen uzun mesafelere dayanamayarak hayatını kaybedenler olur.

Bu noktada, Foucault'nun toplumsal çıkar açısından işlevsiz kabul edilenlere; yani işleyişi engelleyenlere iktidarın bakışını özetleyen ve kaderine terk etmeyi içeren ‘büyük kapatılma’ kavramı akla gelir. Magnitogorskiy'de bedensel gücün ön plana çıkmasının kaçınılmazlığı Sovyet Hükümeti'ni zayıf, yaşlı ve engelli bireylerin göz ardı edildiği yeni bir sisteme yöneltir. Bedenin yok edilmesini hedefleyen bu sistemde hukuk da geçerliliğini yitirir. Romanda kolхозlardan sürgün edilen Tatarlar, “hayvan taşımak için tasarlanan penceresiz ve kapısız taş vagonlarda” (KS, 26) nakledilir, “(...) ülkeleri için sofrada fazladan bir kaşık” (KS, 30) olarak görülür ve “özellikle çocuklar ve yaşlılar, çaresizce, çiğnenmiş saman üzerine atılmış bir inek gibi ölümlerini beklerler” (KS, 30). Magnitogorskiy'e sağ ulaşabilenler ise vagonlardan indirilerek çitlerle örülü kamplara, Sovyet rejiminin Çarlık Rusyası'ndan miras alarak kurumsal bir hüviyet kazandırdığı *Gulag*⁸lara yerleştirilirler.

Üretilmiş mekânların en tehlikelileri arasında sayılabilecek kampların teşekkülüyle iktidarın biyopolitik söyleminde Foucaultcu yaklaşımdan uzaklaşarak Giorgio Agamben'in kamp metaforuyla örtüşecek yeni bir siyasete yöneldiği görülür. Agamben, “canlı bir insanın kendi hayatı üzerindeki egemenliği, hayatın hukuksal değerini artık yitirdiği ve dolayısıyla da cinayet işlemiş olmaksızın öldürülebildiği eşik sınırın belirlenmesiyle doğrudan ilgilidir” (Agamben, 2013: 167) derken biyopolitikayı artık ölüm siyaseti olarak nitelendirilebilecek bir düzlemde değerlendirir. Bedenlerin kamplara gönderilme biçimleri iktidarların uyguladıkları siyasete

bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Nazi ve Sovyet kamplarını kıyaslayan tarihçi Becker'e göre bir insan Almanya'da doğum şeklinden, Rusya'da tavrından dolayı kamplara düşer (Özakın, 2020: 4). Sovyet Rusya'da kolhozlaştırma yıllarında kamplara gönderilenlerin mesleklerine bakıldığında yazar, şair, imam ve mollaların çoğunlukta oluşu Becker'in görüşünü somutlaştırır ancak eksik bırakır. Magnitogorskiy'e sürgün edilenler arasında Rusya Müslümanlarından Kazan Tatarları başta olmak üzere Kırım Tatarları, Karaçaylar ve Çeçenler de yer alır. *Kırık Sirt* romanında kolhoz sisteminin dayattığı özel mülkiyeti ortadan kaldırma ve topraklara el koyma siyasetine karşı gelmeleri sebebiyle kamplara kapatılan Rusya Müslümanlarının hem tavırlarından hem de doğum şekillerinden, yani kimliklerinden ötürü cezalandırıldıklarına tanık olunur. Magnitogorskiy'deki ilk kışlarında Rusya Müslümanları "(...) dizanteri, difteri, akciğer yetmezliği, tüberküloz, kızamık, çiçek hastalığı, veba ve ismi koyulmamış nice hastalıktan" (KS, 45) can verir. Tedaviden mahrum bırakılmaları bir bakıma ölüme terk edildiklerini belgeler.

Magnitogorskiy'deki kamplarda bedene müdahalenin en belirgin örneği kadın ve kızların yaşadıklarından anlaşılır. Kadının fiziksel görünüşünün ve çekiciliğinin belirleyicilerinden biri saçlarıdır. Kadınlar bitlenme hastalığının zuhur etme olasılığı gerekçe gösterilerek kendilerini var eden saçlarından mahrum bırakılırlar. Kamplardaki derme çatma munçalarda toplu hâlde suyun altına sokulan kadınların "uzun saçları bir daha çıkmasın diye köklerinden kazınır, başlarına ilaçlı su dökülür." (KS, 52). Bazı kadınlar ilaçlı suyun gözlerine kaçması neticesinde görme duyusunu yitirir. Mahinur Abıstay kızlarının böylesi bir acıyı tatmalarını istemez. Gayşe ve Merziye'nin kamp görevlileri tarafından saçlarının kesilmemesi için çaba gösterir. Kış vaktinde hastalanma risklerine rağmen çalışma sahalarından döndükten sonra açık alanda taslarda kar eriterek kızlarının saçlarını yıkar, temiz kalmalarını sağlar. Kamplardaki en temel sorunlardan birisi de kadınların munçalara kadar yarı çıplak vaziyette yürütülmeleridir. Kirli elbiselerinin yüksek sıcaklıktaki buhar odalarında klorlu suyla temizlenmesi giysilerin zaman içerisinde renklerini soldurur. Elbiselerin tek tip ve tanınmaz hâlde gelmesi kadınların "kendi giysilerini bulamamasına, ellerine geçirdiklerini ise aralarında çekiştirerek yırtmalarına" (KS, 52) neden olur. Kadınlar munçalarda yıkanmak için kampın ortasındaki açık alandan geçmek zorunda kalır. Üzerlerindeki yırtık elbiselerinden bedenlerinin teşhir olmasıyla mahremiyetleri ellerinden alınır.

Magnitogorskiy'e çalıştırılmak için değil de ölüme gönderildiklerini anlayan İhtiyar Asılgerey ve Mahinur Abıstay kamptan kaçmanın yollarını arar. Küçük oğulları Segıyt'ın ölümü sonrasında kızları Gayşe ve Merziye, oğulları Sultanhekim ve Gıylimgerey ile kaçışlarını hızlandırırlar. Ancak kamp dışına adım attıklarında "kaçakların en çok korktukları kimseler silahlı kolculardı. Çünkü hiçbirinin elinde belge yoktu" (KS, 66). Resmî belgelere göre Sovyet Hükümeti başlangıçta Magnitogorskiy ve kolхозlardan kaçanların tespit edilmesini gerekçe göstererek daha sonrasında ise ülke nüfusunun tamamını kontrol edebilmek adına 27 Aralık 1932 tarihinde dâhili pasaport sistemine geçer. "Agamben'(in), biyoiktidarın hayat üzerindeki iktidarı temsil ettiğini ve bu iktidarın en önemli işlevinin hayatı yönetmek, nüfusu kontrol etmek olarak şekillendiğini öne sürme(sini)" (Ergün, 2018: 6) destekleyen dâhili pasaport uygulamasıyla kaçakların tespit edilmesi kolaylaşır. İlk kez Sovyet Rusya tarafından hayata geçirilen bu uygulamayla yakalandıktan sonra Magnitogorskiy'deki kamplara yeniden kapatılan esirlerin başka isimlerle yeni başlangıçlara kapı aralama ümitleri de ortadan kaldırılır. İhtiyar Asılgerey ve ailesi ancak çok sonraları Magnitogorskiy'de demir

çelik fabrikalarının tesis edilmesi ve sayılarının artmasıyla yeni iş kollarında duyulan iş gücüne binaen kamp dışındaki bir hayatla tanışabilmiştir.

Sonuç

Sovyet Rusya’da 1917 Ekim İhtilâli’nden sonra başlayan ekonomik reformlarla özel mülkiyet anlayışının ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Sovyet Hükümeti kendi ideolojileri doğrultusunda uyguladığı yaptırımların, ülkenin menfaati ve halkın çıkarı gözetilerek gerçekleştirildiği iddiasında bulunmuştur. O nedenle halkın bu uygulamalara gönüllü olarak katılmasını beklemiştir. Ancak kolhozlaştırma gibi bireyin özel yaşamına doğrudan etki eden sistematik yaklaşımlar iddia edilenin aksine, her ne kadar insanı cezalandırma siyasetini başta bireyin ekonomik hayata yapacağı katkıları önceleyerek tüm bedenleri işe koşma siyasetine dönüştürse de bedeni sömürme anlayışından öteye taşıyamamıştır. Zaman içerisinde ise bu siyaset halkı, özellikle Rusya Müslümanlarını, konulan kurallara uymama ya da bunları uygulayacak bedensel yeterliliğe sahip olmama gerekçeleriyle iki anlamda da yaşamdan koparmıştır. Toplumsal statüleriyle değil de biyolojik özellikleriyle değerlendirilen bireyler yutucu mekânlar olarak da bilinen kamplarda ya pasif bırakılmış ya da öldürülmüştür.

Mirsey Emir’in *Agıydil* hikâyesiyle Fevziye Beyremova’nın *Kırık Sırt* romanı Tatar edebiyatında biyopolitik yaklaşımların izinin sürülebilmesinin önünü açmıştır. Buna ilaveten biyopolitika kavramının, iki edebi metnin toplumsal gerçeklerle de bağ kurmayı kolaylaştıran farklı okunmalarına imkân verdiği söylenmelidir. *Agıydil*’de biyopolitika, kolhozlardaki bedenlerin duraganlığını ortadan kaldıran itici bir güç olarak ele alınmıştır. Öyle ki Foucault’nun biyopolitikayı, iktidarların bedenler üzerinde kurduğu kontrolle özgürlüğün yitimi olarak görmesi, yazarın SSCB’ye yönelik olumlayan tavrını görünür kılmakla örtüşürmüştür. *Kırık Sırt*’ta ise Agamben’in iktidarın ölüm siyasetini merkeze alarak bedeni işlevsizleştirme anlayışı bedenin teşhiri, kimliksizleştirilmesi, toplumdan soyutlanması ve ölüme terk edilmesiyle yazarın SSCB’ye yönelik olumsuz tavrında somutlaştırılmıştır.

Notlar

- 1 Kollektivnoye Hozyastvo: Sovyet Rusya’da köylülerin birlikte çalıştığı kolektif tarım işletmeleri.
- 2 “Pioner terim olarak “birinci, öncü” anlamına gelir. (...) 1922 yılında Moskova’da örgütlenen Komünist Çocuk Grupları üyeleri ilk defa “pioner” olarak adlandırılmıştır. Pionerlere 10-15 yaş arası çocuklar gönüllü olarak belirli bir yemin töreniyle katılmıştır” (Beşirli, H.-Ünal, A., 2018: 4). Detaylı bilgi için bkz.: Beşirli, H., Ünal, A. (2018). Sovyet birliği döneminde Kırgızistan’da gençlerin politik toplumsallaştırılmaları (sosyalizasyonu), *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 21-35.
- 3 Sovyet ideolojisinin öğretilmesi ve benimsetilmesini şiar edinen, Lenin tarafından 14-23 yaşları arasındaki komünist gençlerden oluşturulan bir organizasyondur (Özdemir, 2016: 1). Detaylı bilgi için bkz.: Özdemir, B. (2016). Rusya’nın kırsal kesiminde komünist gençler birliğinin (komsomol) kuruluşu ve Sovyet iktidarının güçlenmesindeki rolü: 1918-39. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 19-30.
- 4 Mallarına el konularak bulundukları bölgeden sürgüne gönderilen varlıklı köylülere Sovyet rejimi tarafından yapılan yakıştırma.
- 5 “İktidar alanının çatlaklarında yaşama imkânı bulan, sağaltım mekanizmalarının bir türlü tam olarak normalleştirip topluma dâhil edemediği ve dogmatik ideallerin kendi hizmetine güdümlenemediği bir varoluş tarzıdır bu” (Bedir, 2014: 2). Detaylı bilgi için bkz.: Bedir, U. (2014). Oblomovluk üzerine. *Varlık*, (1276), 28-31.
- 6 Novaya Ekonomičeskaya Politika: 21 Mart 1921 tarihinde Sovyet Hükümeti tarafından Rus ekonomisini kalındırmak amacıyla geliştirilen ekonomi politikasıdır.

- 7 İdil-Ural coğrafyasında genellikle köylerde her evin avlusunda bulunan ve tomruklardan yapılan hamamı andıran yapı.
- 8 Glavnoye Upravleniye Lagerey: Ana Kamp İdaresi. “Gulag kampları, kendisinden önce var olan ceza sistemlerinden bazı yönlerden farklılık gösterir. Bu kamplar geleneksel cezaevlerinin tersine, genelde büyük şehir merkezlerinden uzak yerlerde kendi imkânlarıyla kurulup bedava iş gücünü kullanarak hem devlet bütçesine katkıda bulunur hem de sömürge sistemiyle yeni yerleşim birimleri oluşturur” (Öksüz, 2020: 63). Detaylı bilgi için bkz.: Öksüz, G. (2020). *Kamp esaretinden edebiyata: Şalamov ve Kolıma öyküleri*. Nobel.
- 9 Tatarlarda imam veya molla eşlerine verilen unvan. Abıstaylar özellikle kız çocuklarının dini eğitiminde aktif rol üstlenirler.

Research and publication ethics statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from the volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Contribution rates of authors to the article: The first author in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, and interpretation of the results and writing of the article.

Yazarların makaleye katkı oranları: Bu makaledeki birinci yazar %100 düzeyinde çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına katkı sağlamıştır.

Ethics committee approval: The present study does not require any ethics committee approval.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Agamben, G. (2013). *Kutsal insan: Egemen iktidar ve çıplak hayat* (İ. Türkmen, Çev.) Ayrıntı.
- Aleksandroviç, İ. V. (2016). Sotsial’no-politiçeskiye aspekti deyetel’nosti sel’skogo komsomola tsentral’nogo çernozem’ya v 1930-1935 godah [1930-1935 Yılları Arasında Merkez Kara Toprak Bölgesi Kırsal Komsomol Teşkilatının Faaliyetlerinin Sosyal ve Siyasi Yönleri] [Doktora tezi] Tambovskiy Gosudarstvenniy Tehniçeskiy Universitet.
- Bedir, U. (2014). Oblomovluk üzerine. *Varlık* (1276), 28-31.
- Beşirli, H., Ünal, A. (2018). Sovyet Birliği döneminde Kırgızistan’da gençlerin politik toplumsallaştırılmaları (sosyalizasyonu) *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 21-35.
- Beyremova, F. (2005). *Kırık sırt: Romannar*. Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Beyremova, F. (2013). *Milletëme hëzmet ittëm: publitsistik hem fenni popular yazma*. Ayaz Neşriyatı.
- Emir, M. (2021). *Povestlar hem hikeyeler*. Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Ergün, O. (2018). Jeopolitik kontrolden biyopolitik kontrole. *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3 (4), 32-57.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin doğuşu* (M. A. Kılıçbay, Çev.) İmge Kitabevi.

- Foucault, M. (2007). *İktidarın gözü* (I. Ergüden, Çev.) Ayrıntı.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve iktidar* (I. Ergüden, Çev.) Ayrıntı.
- Gallemova, E. G. (2020). *Tatarstan hem Tatar halkı tarihi XX gasır-XXI gasır başı*. Tatar Balalar Neşriyatı.
- Güler, Ö. (2016). M. Foucault'nun biyo-politika görüşünün M. Hardt ve A. Negri'nin siyaset felsefesine etkileri [Yüksek lisans tezi] Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gonçarov, İ. A. (2006). *Oblomov* (S. Eyüboğlu-E. Güney, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Heyrullina, E. S., Davutov, G. F. (2021). *1917-1960 yıllar Tatar edebiyatı*. Kazan Devlet Üniversitesi Yayınları.
- Lemke, T. (2014). *Biyopolitika* (U. Özmakas, Çev.) İletişim.
- Maslov, S. S. (2007). *Kolhoznaya Russiya -istoriya i jizn' kolhozov-*. [Rusya'da Kolhoz: Kolhozların Tarihi ve Kolхозlarda Yaşam] Navka.
- Olçay, T. (2004). İvan Gonçarov: Oblomov'un dünyasına bir bakış. *Litera*, (16), 153-168.
- Öksüz, G. (2020). *Kamp esaretinden edebiyata: Şalamov ve Kolima öyküleri*. Nobel.
- Özakın, D. (2020). Muselmann ve Dohodyaga: Nazi ve Sovyet toplama kamplarında yaşayan ölümler. *Lectio Socialis*, 4 (2), 125-138.
- Özdemir, B. (2016). Rusya'nın kırsal kesiminde komünist gençler birliğinin (komsomol) kuruluşu ve Sovyet iktidarının güçlenmesindeki rolü: 1918-39. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 19-30.
- Ponomarev, B. N. (1963). *Sovetlar soyuzu kommunistlar partiyesë tarihi*. Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Sütcü, G. (2016). İvan Gonçarov'un *Oblomov* ve Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* eserlerinde yabancılaşma teması, *Karadeniz*, 29 (Mart), 188-198.
- Tagızade, L. (2006). Sosyalist realizm: Kökeni, oluşum süreci ve kavramı, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3 (4), 7-24.
- Yarullina Yıldırım, R. (2022). Tatar yazarı Mirsey Emir'in *Agiydël (Ak İdil)* uzun hikâyesi üzerine bir değerlendirme, *The XXIV Internatioanl Scientific Symposium*, 11-15.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1 Gorki, M. (1969). Bolşeviklerin tüm birlik komünist partisi Magnitogorskiy şehir komitesi başkanı Ya. Gugel'e. *Magnitogorskiy Metall*, 74 (4659), https://magmetall.ru/upload/archive_cache/1969-06-24.pdf (Erişim Tarihi: 14.04.2023).
- URL-2 Beyremova, F. (2011). Sürgenge sürëlgen Tatarlar, utızınçı yıllarda Magnitogorskiga sürëlgen Tatar zıyalıları. *Moskovskoye Tatarskoye Svobodnoye Slovo*, http://mtss.ru/?page=f_bajram/sorgenga-t (Erişim Tarihi: 03.04.2023).

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).